

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาประวัติความเป็นมาของผ้าและเครื่องนุ่งห่มชาวไทยทรงดำ (2) ศึกษาความเชื่อ พิธีกรรม ที่เกี่ยวกับผ้าและเครื่องนุ่งห่ม (3) ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบ สี ลวดลาย ผ้า เครื่องนุ่งห่ม และเครื่องใช้ที่ทำด้วยผ้า

ผลการศึกษาพบว่า ชาวไทยทรงดำที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย ตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น การเรียกชื่อกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในเวียดนามและลาวว่า “ไทดำ” หรือ “ผู้ไทดำ” เมื่ออพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยมีชื่อเรียกว่า “ลาวโซ่ง” หรือ “ไทยทรงดำ” มีการสืบทอดการทอผ้าจาก บรรพบุรุษในสิบสองจุไทย โดยค้นพบหลักฐานผ้าที่ทอด้วยเส้นใยจากฝ้ายและไหมตลอดจนอุปกรณ์ที่ใช้ในการปั่นฝ้ายของชาวไทยทรงดำ ที่ตำบลหนองปรัง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ว่ามีลักษณะใกล้เคียงกับผ้าที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

ด้านความเชื่อ พิธีกรรม ที่เกี่ยวกับผ้าและเครื่องนุ่งห่ม ชาวไทยทรงดำมีความเชื่อตั้งแต่ขั้นตอนการปลูกหม่อน และอุปกรณ์ทอผ้า โดยมีการทำพิธีกรรมสู่ขวัญต้นหม่อน เพื่อให้ได้ผลผลิตสมความมุ่งหมาย ทั้งยังสร้างอุบายในลักษณะข้อห้าม เพื่อรักษาอุปกรณ์ทอผ้าให้มีความคงทน สำหรับความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำสีย้อมผ้า พบว่าชาวไทยทรงดำใช้สีครามเข้มเป็นสีหลัก ซึ่งแสดงถึงความเศร้าโศก อ้างว้าง เดียวดาย ที่ต้องพลัดพรากจากบ้านเกิดเมืองนอน ส่วนขณะที่ย้อมผ้าต้องมีจิตใจมุ่งมั่นจึงจะย้อมสีได้ดี ด้านความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับลายผ้า เป็นความเชื่อที่เกิดจากตำนานเรื่องเล่า จินตนาการ ศาสนา ลักษณะรูปร่าง ตามลวดลายต่าง ๆ ส่วนความเชื่อเกี่ยวกับกระบวนการผลิตผ้า เป็นความเชื่อที่สร้างข้อห้ามเพื่อรักษาผ้าให้อยู่ในสภาพที่ดีและคงทน

สำหรับรูปแบบผ้าและเครื่องนุ่งห่มแบ่งแยกเป็นของผู้ชาย ผู้หญิง และเด็ก โดยมีลักษณะการใช้ในชีวิตประจำวันและในพิธีกรรม ส่วนการใช้สีแบ่งออกเป็น 2 วรรณะ คือ วรรณะร้อน แสดงถึง อารมณ์กระฉับกระเฉง ความรื่นเริง และความขัดแย้ง ได้แก่ สีเหลือง สีส้ม สีแดง และสีแดงเลือดหมู วรรณะเย็น แสดงถึง ความเศร้าโศก อ้างว้าง และเดี๋ยวเดียว ได้แก่ สีเขียว และสีคราม การผลิตผ้าและเครื่องนุ่งห่มขึ้นอยู่กับช่างทอผ้าว่าอยู่ในสภาวะหรือสถานการณ์ใด สีของผ้าก็จะแสดงอารมณ์ออกมาทางผืนผ้านั้น ส่วนลวดลายมีการประดิษฐ์ด้วยวิธีการทอ ปัก ปะ และขีด มีชื่อ และลักษณะรูปร่างที่สื่อความหมาย สัมพันธ์กับวิถีชีวิตและความเชื่อของชาวไทยทรงดำ จำนวน 5 ลาย คือ ลายพันธุ์พุกผา ลายสัตว์ ลายเครื่องมือเครื่องใช้ ลายสถานที่และสิ่งของ และลายเบ็ดเตล็ด

The purposes of this thesis are as follows :

1. Study the development of Thai Song Dam textiles and clothing.
2. Study the beliefs and the rites connected with Thai Song Dam textiles and clothing.
3. Analyse the pattern, colour, and design of Thai Song Dam textiles and clothing.

From the research it was found that Thai Song Dam is a tribe of Thai people that originated from the northern border of Laos and Vietnam. Thai Song Dam started to migrate to Thailand from the Thonburi Period to the early Ratanakosin Period. When they lived in Vietnam and Laos, they were called “Tai Dam” or “Phoo Thai Dam”. After they moved to Thailand, they were called “Laos Song” or “Thai Song Dam”. For their traditional costumes were plain black.

We know that weaving has been carried down from ancestors since Sib-Song-Juh-Thai period because we found Thai Song Dam’s cotton and silk material plus the weaving utensils at Tambon Nong-Prong Amphoe Khao Yoi in Changwat Phetchaburi which is very similar to the cotton we use nowadays

Thai Song Dam people treated weaving as their sacred rites. They have strong belief in weaving : from the time they plant the seeds, dye-ing process making patterns and producing materials. They have initiation ceremonies to welcome the sprouting plants so their production will shoot into success. They believe in ‘Do and Don’t’ rules so the outcome will be long lasting.

Thai-Dam’s base color is indigo because it represents isolation, sadness and bereavement away from their homeland. Moreover, to guarantee the best quality one needs to have good concentration during dye-ing process. Long belief in legends, folk tales, religion and imagination have influenced their ways of designing the material. They do believe in ‘Do and Don’t’ rules to enhance the best quality and long duration of their material.

There are two types of textiles and clothing use. In the first type, the pattern and styles are simple with dark colours; it is used in daily life. The other type is used in ceremonies, so the patterns are more complicated and very distinguished. Not only do they use dark indigo, but also four bright colours--red, green, yellow, and white--are also added. These colour signify the meanings of all things. They create weaving, patching, embroidering and “Khit” to represent plants, animals, tools, places, and many other important things.